

Erindringer fra Thorstrup Præstegård 1907-1914

Af Knud Høgsbro Østergaard v/ Hans Henrik Høgsbro Østergaard

Knud Høgsbro Østergaard (1900 - 1987) var sognepræst i Åstrup - Vester Starup fra 1936 til 1970. Han var født på den lille ø Nyord ved nordspidsen af Møn, hvor hans far Adser Østergaard var præst. Adser Østergaard (1873 - 1917) var søn af kromanden i Filskov. Han var i 1898 blevet gift med Sigrid Høgsbro, datter af Venstrepolitikerens Sofus Høgsbro. Der var fire børn i Adser og Sigrids ægteskab, Bodil, Knud, Sofie-Amalie, kaldet Malla, og Bent.

Adser Østergaard fik i 1907 embedet som præst i Thorstrup - Horne ved Varde, og familien flyttede ind i Thorstrup Præstegård. I 1914 søgte Adser Østergaard sin afsked efter en konflikt med nogle medlemmer af menigheden om præsters forpligtelser og frihed. Året efter drog familien til Amerika, hvor Adser Østergaard blev præst for en dansk me-

nighed i Muskegon, Michigan. Her døde han pludseligt i 1917, kun 44 år gammel, og familien vendte tilbage til Danmark. Knud Høgsbro Østergaard besluttede sig senere til at læse teologi og blev kandidat i 1936. Samme år fik han embedet i Åstrup-Vester Starup.

Nærværende optegnelser fra tiden i Thorstrup præstegård er en del af hans erindringer fra barndoms- og ungdomsårene. De er nedskrevet i årene under og efter Anden Verdenskrig, først og fremmest beregnet for hans egne børn. Erindringerne er trykt i et lille skrift til familien i anledning af 100-årsdagen for Knud Høgsbro Østergaards fødsel, den 20. november 2000. Nogle afsnit om mere familiære forhold er udeladt, og enkelte forklarende noter er tilføjet og retskrivningen er moderniseret.

Afrejse og afsked med Nyord

Det var ikke nogen sorg, da vi flyttede fra Nyord - Det var spændende. - Vi skulle ud og køre med det imponerende tog fra Viemose til Vordingborg og meget længere - til en stor præstegård med vores egne køer og heste - og en have meget meget større og spændende end Nyords - så det gjorde ingenting.

For far og mor var det heller ingen sorg - for det var et ensomt sted. Kun om sommeren var man i forbindelse med omverdenen - og den

var endda meget besværlig - enten over Stege - eller med båd til Viemose Strand. Og folk var ikke slemme til at gå i kirke. Det var for nyt endnu, det med kirken. Bare kirkeklokken ringede som den skulle morgen og aften og til gudstjeneste - så følte de sig trygge, - så var alting i orden. De kom der ved barnedåb og begravelser og til bryllup. I sidste tilfælde næsten altid lovlig sent. Undertiden faldt barnedåb og bryllup sammen - en enkelt gang blev brylluppet hindret af jordemoderens tilstedeværelse. Men så

Thorstrup og Horne Sognekald i Ribe Stift.

Indtægter: 1) Tiende 128 Tdr. Rug og 13 Tdr. 5½ Skp. Byg, som betales efter Kapitelstakst. 2) Smaaædsel 11 Tdr. 1 Skp. Byg. 3) Offer og Akcidentser, gennemsnitlig i de sidste 5 Aar 1634 Kr. 24 Øre. 4) Renter af en Embedskapital paa 31,532 Kr. 12 Øre og Udbytte af en Bankaktie paa 600 Kr. 5) Af bortsolgt Jord 26 Tdr. Byg 6) Præstegaardens Avling udgør 69½ Td. Land Ager, Hede og Eng, der drives af Beneficiarius selv; dog udlejes en Eng, Kjølbom, for 110 Kr. om Aaret og lidt Høslet i Kæret ved Præstegaarden. Brændselet lidt og af daarlig Beskaffenhed; det meste maa købes. Af Præstegaardens Længer er de tre fra 1882, den fjerde gammel, men solid. Stuehuset afgiver en god og rummelig Bolig paa 12 Værelser. Der er en smuk Have paa c. 1 Td. Land med et Vandløb igennem.

Embedsbeskrivelsen fra Thorstrup-Horne Sognekald, et af de mange der blev klippet ud, da Adser Østergaard i 1907 ønskede at forlade Nyord. Udklip i Aastrup Sognearkiv.

dan var det nu blandt Nyordboerne. Far søgte længe. Jeg skulle hjælpe ham med at klippe ledige embedsbeskrivelser ud af avisen og klistre dem op - men så kom Thorstrup. Jens Pedersen og Chr. Palleesen kom helt til Nyord for at høre far prædike - og så blev det til at vi skulle til Vestjylland.

Hvordan vi kom til Thorstrup husker jeg ikke. Men jeg husker mig selv stående på den åbne bagperron på Viemosetog og se skinnerne forsvinde.

Thorstrup

Det første vi gjorde, da vi kom til Thorstrup, var at løbe ned i haven og ned til bækken, der hvor

vi senere skulde tumle rundt i syv dejlige lange år, hvor tiden fra den ene jul til den anden var som en evighed.

Præstegården var dengang en stor firlænget gård med 90 tdr. land, heraf ca. 20 tdr. land hede og 10 tdr. land eng foruden en del mose og kær. Besætningen var otte køer og to heste - og en del kalve og kvier. Som regel havde vi desuden et par får - og fire grise.

Præstegårdens stuehus var det samme som det der ligger endnu,¹ men dengang havde det rørtag, der gjorde den meget kønnere. Over hoveddøren står endnu den indskrift som kom til at stå som et motto for den tid, vi var i præstegården.

Ikke så meget et hus som et herberge,
thi vi bygge som træfluglene

Men selv om det kun var et herberg, var det dog et hjem. Stuehuset, der var den ydre ramme om disse dage, husker jeg meget bedre end huset på Nyord. Det var ca. 40 alen langt og meget bredt og rummeligt og bygget ca. 1880, det forrige stuehus havde ligget noget sydligere ved den østre ende.

Kom man ind ad hoveddøren i gangen så man straks de indskrifter over dørene, som jeg husker far lod male, og som findes der endnu. Over døren til studereværelset stod med sorte krøllede bogstaver:

Enhver som fred i hjertet har
hans indgang Gud bevar -
Men hver som haver ondt i sind
gid det gå ud før han går ind.

Over spisestuedøren stod:
Ubuden men glad gæst,
er velset og bænkes bedst

Thorstrup Præstegård omkring 1910, da familien Høgsbro Østergaard boede der. Foto: Privat eje.

Hvor far havde disse vers fra ved jeg ikke, men han yndede ordsprog og sentenser.

Her i gangen var der et lukket skab under trappen med værktøj, bl. a. den berømte trækølle, hvormed Mads Gedebuk blev slået for panden.

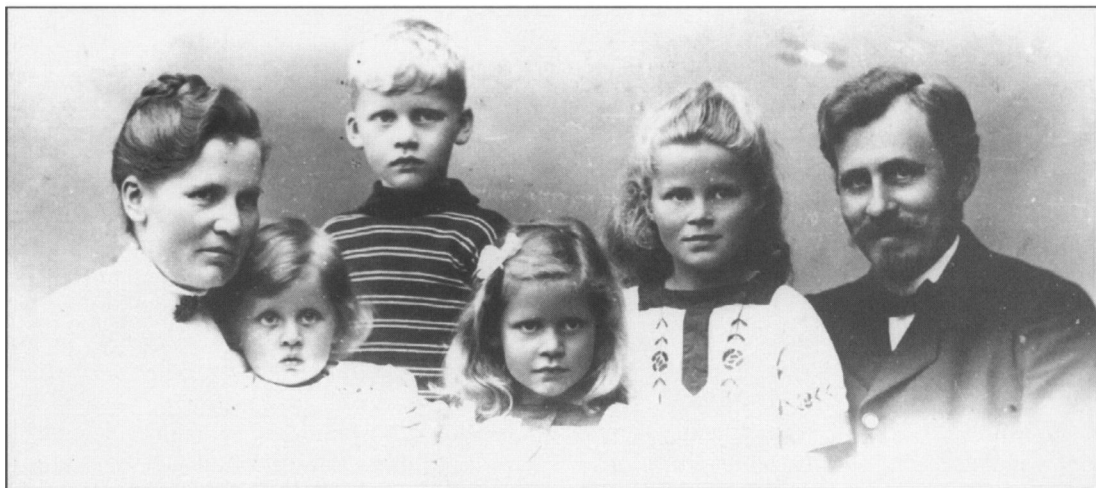
Inde i studereværelset var der hyggeligt. Her stod de mange høje reoler med de mange bøger som far havde købt i sin studentertid. En stor del havde han selv indbundet, mens han var på Nyord. Han var dygtig til dette arbejde - og lærte mig det i Thorstrup. Jeg hæftede bl.a. Dansk Kirketidende for ham. Han kunde også trykke titler på ryggen med guld.

Skrivebordet stod ved det østlige vindue med udsigt til en lille blomsterhave med bux-

boms rabatter - som far selv havde anlagt og plantet til for at have noget kønt at se på, når han sad og skrev.

Her var sofaen, som vi sad på alle fire, når far læste op om aftenen af Niels Holgersen eller Odysseen. - Han selv sad i den lænestol, som jeg nu har - med sin kunstfærdige læsepult foran sig, som jeg også har. Ved hoveddøren stod klaveret, som vi øvede os på, når vi skulle. De tre ældste af os gik til undervisning i Varde hos en Frk. Grundtvig. Bodil drev det længst. Jeg nåede aldrig længere end til at spille »Møllen« med bas - så det dundrede.

Af billeder er der særlig grund til at nævne et som altid stod på fars skrivebord. Billedet af Vorherres vandring på søen og Simon Peter

Familien Høgsbro Østergaard. Fra venstre: Sigrid med Bent på skødet, stående Knud, Sofie Amalie, Bodil og Adser Østergaard. Foto: Aastrup Sognearkiv.

som synker, da han vil gå ham i møde. Desuden var der billeder af Hostrup, Grundtvig, Skat Rørdam, Otto Møller, Andreas Leth, som Far holdt meget af, og som han kendte særlig godt fra sin studentertid i København, og som sikkert har betydet meget for ham.

En særlig kærlighed havde far til salmebøger. Han havde Brandts bøger om salmesangen, Kingos salmebog i pergament, Brorsons Troens Rare Klenodie, Grundtvigs Sanghefter til den danske kirke i original, Landstads Salmebog, Lyngby- og Ev. Kristelig Salmebog. En af hans egne bemærkninger om de syv danske salmebøger, der gik forud for Salmebogen for Kirke og Hjem med billedet af de syv domkirker på titelbladet, skal anføres her, da den er karakteristisk for hans lune og slagfærdighed: »Den nye salmebog er som Faraos syv magre køer, der har slugt de syv fede og er forblevet lige magre.«

Et af de billeder han selv havde sat sammen var det lange billede der endnu hænger ved

mit skrivebord med billeder af Hans Tavsén, Peder Palladius, Brochmann, Kingo, Brorson og Grundtvig.

Inde i spisestuen stod det store runde spisebord. Her spiste alle - også karlen og pigerne. Hver havde sin bestemte plads. Kun ved middagbordet brugte far bordbøn. Ved højtidene sang vi 1. og sidste vers af »Guds godhed vil vi prise«. De sidste tre linier blev altid sunget tre gange: »I Jesu Kristi navn vi bede dig så såre, vær dobbelt mild ad åre. Råd bod på alle savn«. Det var skik hjemme i Filskov Kro; når bedstefar nytårsaften kom ind og satte sig for bordenden, så tog han sin sorte hue af og sang sådan den eneste gang om året de sang i hans hjem. På væggen bag far hang kukuret, en afskedsgave fra Nyord.

I dagligstuen kom vi næsten aldrig, kun juleaften, når juletræet stod midt på gulvet. Hele gulvet var dækket af et præstegårdstæppe i gråt og grønt vævet af en gammel kone ved Lindingbro af uld fra vores egne får. De tykke

grønne gardiner med den lyse spiralbort i Bindebølls stil havde mor også selv lavet. Jeg husker endnu hvordan borten blev stukket på symaskinen. Det hele gav stuen en varme og hygge som med rette gav den præg af den fine stue.

Gennem en anrettergang kom vi ud i køkkenet, hvor pigerne holdt til. Jeg husker her navnlig julebagningen, når der kogtes klejner. Det var altid spændende; det gjorde mor selv. - Jeg husker også at køkkenet var stort nok til at danse i efter opvasken; når man begyndte inde i spisekammeret og tog den på skrå, var der plads nok til syspring. Det var navnlig Dagmar, der praktiserede det, jeg lærte det aldrig, trods mange forsøg.

Børnestuen var et kapitel for sig. Her var ungerne, når de ikke var ude, og det var derfor mest om vinteren. Her sang vi morgensang. Alle i huset deltog - Også pigerne og karlen, når han havde tid.

Her i børnestuen holdt mor skole for os børn. Hun var jo selv lærerinde fra Natalie Zahles Skole og havde været lærerinde på Holmegård og Dollerup Mølle og i København, inden hun blev gift. Hun fortalte bibelhistorie sådan, at da jeg til embedseksamen skulle skrive om Saul og David, så var det det, jeg lærte i børnestuen, der gav mig stoffet, og ikke hvad jeg havde lært på Universitetet. Hun fortalte sådan, at jeg sommetider ikke kunne lade være med at græde. Jeg kunde ikke tåle at høre om Abraham og Isak, og kan den dag i dag næsten ikke tåle at høre den fortælling.

På samme måde blev Danmarkshistorien fortalt. Jeg husker endnu jeg græd, da vi sang: »Ved Toldboden steg en matros i land.« Mor brugte Brandts Bibelhistorie og Fabritius's Danmarkshistorie. Og så sang vi - først og sidst - rækken af sange er uendelig. - Mens mor fortalte, lå jeg tit på gulvet og iagttog skyggen af en

knappenål, jeg anbragte i en gulvsprække. Så kunde jeg se, hvor lang tid der gik. Gennem døren til køkkenet kunne vi også følge med i, om det snart var middag.

Vi regnede også, selvfølgelig. Malla og jeg regnede de samme stykker - Bodil var jo langt foran. Et af de store problemer i denne forbindelse var facitlisten. Den skulle jeg sørge for - men den var altid væk. I hjørnet af stuen var der et stort lukket skab, hvor bøger og legetøj og symaskinen m. m. gemtes. Mange gange har hele indholdet under gråd og fortvivelse været hevet ud på gulvet for at finde facitlisten. - Da var skolen suspenderet så længe den efterforskning stod på - og det lykkedes vanskeligt at få den i gang igen resten af den dag. Ingen skal påstå at jeg ikke er blevet opdraget til at holde orden, men talentet må have manglet fra fødslen, siden det ikke er mere udviklet.

Vi skrev også skønskrift efter Louise Struensees system, det der endnu den dag i dag præger mors håndskrift så smukt, selv om hun er over 80 år. Ja - og så læste vi! Endnu ser jeg mig selv sidde for bordenden og læse i Schneekloths A.B.C. med et billede af nogen kyllinger, der løber i en have, og hører mig selv le, som jeg aldrig har leet siden.

Når dagene blev lange om foråret, kneb det med at holde sammen på tankerne. Så var stæren kommet, og så var vintergækkerne eller krokusserne sprunget ud. Så var storken kommet eller lammene - og hver gang skulde man ud og se efter.

Sommetider gik »Kong Valdemars vilde jagt« gennem haven forbi vinduerne. Det var de fire små pattegrise, der var ude at røre sig, og som på deres vift var kommet over i fars blomsterhave. Så for far ud i gangen, nappede kørepisken fra knagen og for ud omkring hjørnet efter dem. - Så kom de altid i fuldt drøn forbi skolenstuens vinduer. Øf - øf - af sted, af

sted til børnenes store fryd og adspredelse. Bent påstår, at far ved en sådan lejlighed kunne høres at udbrude: »De sa.... grise!« Men mor hævder, at det er vistnok ikke rigtigt.

Ude i folkestuen spiste vi mellemmad om sommeren. Det var ved fem-tiden om eftermiddagen i høstens og høbjergningens tid. Det var kun tjenestefolkene og børnene. Her sad karlen for bordenden og børnene langs vinduet, og kokkepigen administrerede maden. Rugbrød og sigtebrød med margarine og dertil mælk eller hyldebærsaft. Her var der altid humør over hele linien. Navnlig en af vore piger, Cecilie, havde en vældig administrationsevne. Når vi selv smurte det hjemmebagte sigtebrød, hvori der ofte var huller, lød det med fynd: »Ska alle æ huller fyldes, så tæjer't over ti pund i æ uge.«

Eller når vi klagede over at der var askekviste i bunden af brødet, så hed det: »Feder 'et et, så fylder 'et.« Her lærte vi også nogen sange. En af dem kan jeg endnu - den om

»I gammel daw var æ mænd et så kræsen
men da var de heller et så tyk' -
de var heller et så sær' i djer væsen
og så blev de næsten heller åller syk.«

Det hører lige så meget med til min børnelærdom, det jeg lærte i køkkenet og folkestuen, som det jeg lærte i børnestuen.

I bryggeret var den store ovn, hvor vi bagte vort eget rugbrød og sigtebrød m.m. Vi havde selv hede og nogen plantage, og ovnen blev fyret op med lyngknipper og fyrregrene. Når hvælvingen i ovnen var hvid - den sorte mand jawet ud - så var ovnen varm og brødet sat ind. Mens det blev bagt, stegte vi tit kartofler i asken.

Her udenfor blev julegrisen slagtet! Årets store begivenhed, som ikke behøver nærmere

beskrivelse, da det også er en stadig tilbagevendende begivenhed her i Åstrup.

Det mærkeligste ved huset var kælderens med mange cementkar langs væggen til saltet flæsk. De blev aldrig fyldt, men var imponerende i anlæg. Her byggede far en stor vandbeholder, da han fik lavet hævert nede ved bækken. Springvand i haven og vanding i stalden, et stort fremskridt i det daglige arbejde for den, der som jeg skulde pumpe vand til kørerne. Der var svømmer og skala til at vise hvor meget vand der var i beholderen, noget jeg var meget imponeret af, og som jeg de hundrede gange har kontrolleret, fordi jeg skulde passe vandværket.

Så er der kun tilbage at nævne gæsteværelserne ovenpå. I det ene sov Bodil, i det andet Malla og jeg. Det gik alle dage storartet. Senere da jeg blev hjordedreng og skulde tidlig op om morgenen, sov jeg i det ene af værelserne mod vest med den herlige udsigt helt ud til Mejls og Frisvad, hvorfra havgusen kom væltende ind ved solnedgang i de lyse sommeraftener. Jeg har tit stået og set ud af dette vindue og hørt bekkasinerne eller horsegøgen brumme over kærret eller hørt agerhønsene kalde på hverandre om aftenen, når der blev fred for jægerne.

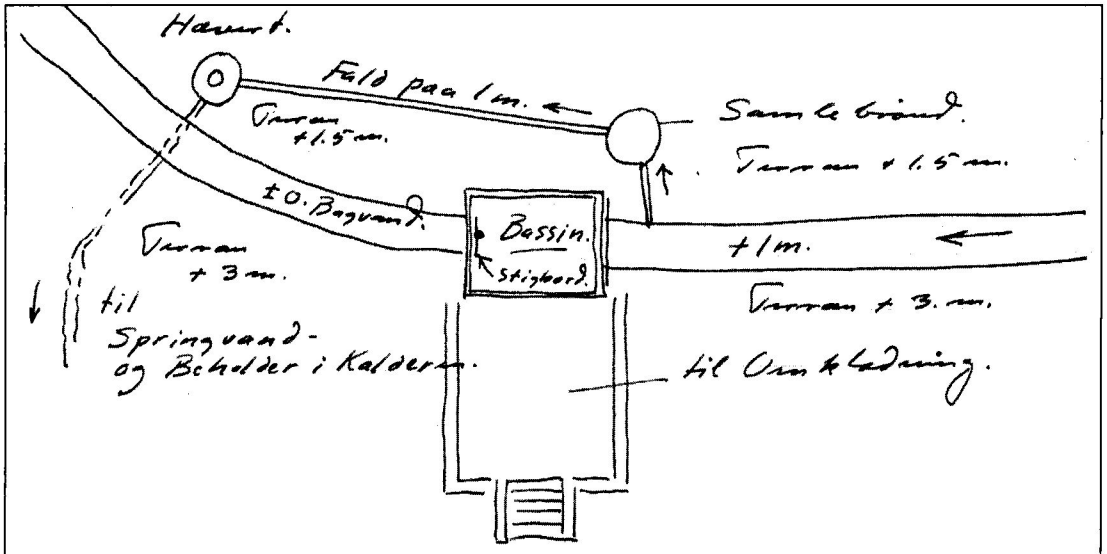
Haven var dengang en rigtig præstegårdshave i engelsk stil med gange, græsplæner, rabatter og buskadser. Nu er den helt omdannet af Hedeselskabet og har helt mistet sit præg fra min tid. Alle gange er forsvundet og alle de lune kroge ved buskadserne væk. Det hele er blevet åbent og koldt. I min tid var haven delt i fire dele.

1 Den østlige del omkring mødeplænen med udsigtshøjen og »Adserbo« og flagstangen.

2. Den midterste del med de tre store plæner

3. Den vestlige del med frugthave og læbælte og »Sommerspiret«

4. Skoven eller lunden sydvest for bækken, der løb igennem haven

Badebassinet i bækken med vandværket, der gav mulighed for springvand i haven og vanding af kreaturerne i stalden. Tegning: Knud Høgsbro Østergaard.

Det var et eldorado for os børn - en oase i det eller så barske Vestjylland.

Far ofrede mange penge og meget arbejde på haven, for at den lige som huset skulle blive en festlig ramme om hjemlivet.

»Adserbo« var et lysthus, bygget som læmur på udsigtshøjen ud til vejen mod øst. Her lå der, da vi kom, et gammelt havehus, et slags knæhus med stråtag.

Jeg husker tydeligt, da »Adserbo« blev bygget. Jeg var med, da Jens Kongsholm læskede kalken, og da Ole Marius murede.

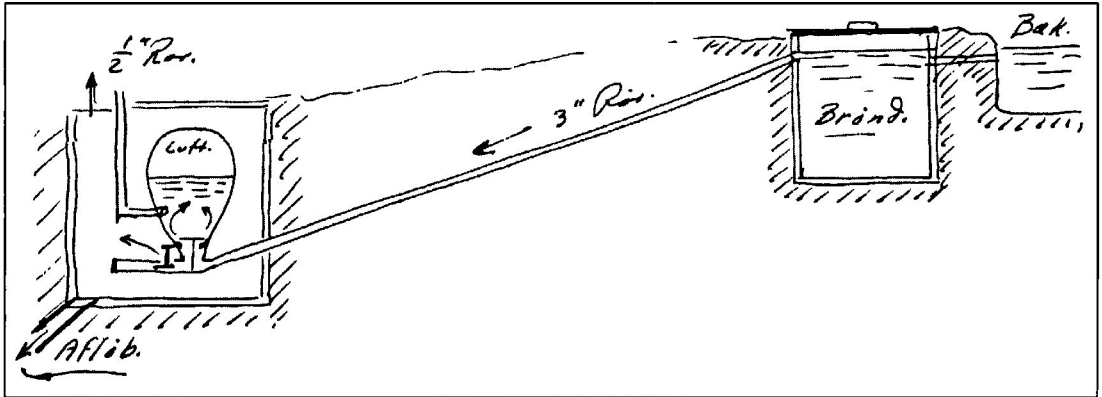
Der var tre runde vinduer med kulørte ruder i rødt, grønt og gult. Facaden var hvidkalket. Tinderne dækket med røde tagsten. Inder-siden var blot fuget. Åbningen vendte ud mod vejen, med udsigt til kirken. På højen stod flagstangen. Udenom var der et rækværk af grene. Fra denne bastion flagedes der på alle flagdage, fødselsdage, bryllupper og begravelser i

sognet, ved de sidste var det min bestilling at hejse flaget på hel stang efter begravelsen.

Da mor fyldte 80 år gav venner i Thorstrup hende en pengegave - c. 200 Kr - til flytning af »Adserbo«, da haven skulle lægges om, og det ellers vilde blive revet ned. Det står nu ved »Kukhuset«², blot i en efter forholdene ændret form, til stor glæde for os alle, og til minde om en svunden tid.

En anden ting far fik lavet var det før omtalte vandværk i forbindelse med et badebassin i bækken.

Nede i bækken blev der udgravet en stor firkant, hvori der af brædder byggedes et stort bassin, ca. 2,5 x 2,5 m; foran bassinet blev vandet stemmet op ca. en meter ved hjælp af indskudsbrædder. Bagved var der stigbord. Det hele var som et slusekammer, hvori der kunne lukkes vand ind, så vandet kunne sættes op til ca. en meter. Denne højdeforskel udnyttedes

Tværsnit af hæverten i bækken. Tegning: Knud Høgsbro Østergaard

samtidig til at drive en hævert anbragt i en brønd bagved slusen. Overfor bassinet var der lavet en udgravning ind i skrænten til omklædning. Udgravningen var opmuret indvendig og med trappenedgang. Et tag var dannet af spændbuer af fladjern og vildvin.

Gennem et rør førtes der vand ind i en samlebrønd fra det opstemmede vand foran bassinet. Herfra løb det gennem et rør med ca. en meters fald ned til hæverten, der stod ca. 15 meter længere nede i en anden brønd.

Når vandet havde opnået en vis hastighed, løftede det udløbsventilen op, og den pludselige trykforøgelse, der opstod herved, satte vand op i vindkedlen ovenfor gennem en ventil. Når trykket derved var udlignet, faldt udløbsventilen igen ned. Vandet løb ud, løftede ventilen, satte vand ind i kedlen - o.s.v. Det blev kun til små skvat hvert sekund, men når den gik hele døgnnet rundt blev det til noget alligevel. Hermed havde vi vand til køerne i stalden, og vand til at vande haven med. Driftsudgifter var der ingen af. Den virkede aldeles udmærket i flere år. I de stille sommeraftener kunne man høre hævertens banken nede i brønden helt op i haven: Sss - tik - sss - tik - sss - tik.

Selve badebassinet var knap så driftsikkert. Bunden var blød, og vandet slog sig igennem ind under bassinet. Der blev fyldt en masse sten i bunden, men lige meget hjalp det. Men endelig var det så nogenlunde tæt, så det kunne holde til trykket foran.

I tidens løb rådne de dog brædderne, og hele herligheden er nu forsvundet. Men hvor har vi badet der mange gange. Vandet var rent, og træbunden i bassinet holdt det rent, mens vi badede. Hvor underligt det lyder lærte jeg virkelig at svømme lidt i disse snævre rammer. Bagfter tog vi solbad på græsplænen ovenfor.

Gårdspladsen var af pikkede sten langs stuehuset. Resten var græs og vejbred. Midt for stuehuset stod et ahorntræ, det der står endnu. Det var godt brolægningen ikke var større, for den skulle luges med kniv hver sommer, og det var et møjsommeligt arbejde.

Til øster lå staldbygningen. Her var der i gavlens konfirmandsstue, derefter karlekammer, hestestald, kostald og fodergang til lam. Det var i gammel stil med lavt bræddeloft, pikkede sten til brolægning, ingen fodergang foran hverken heste eller køer. Et par svinebåse, et vandtrug og et lille hønsehus, det var det hele. Hønsehu-

set var mit dueslag. Ovenover hestestalden stod hakkelsesmaskinen, og i øvrigt stod der korn i hele loftet.

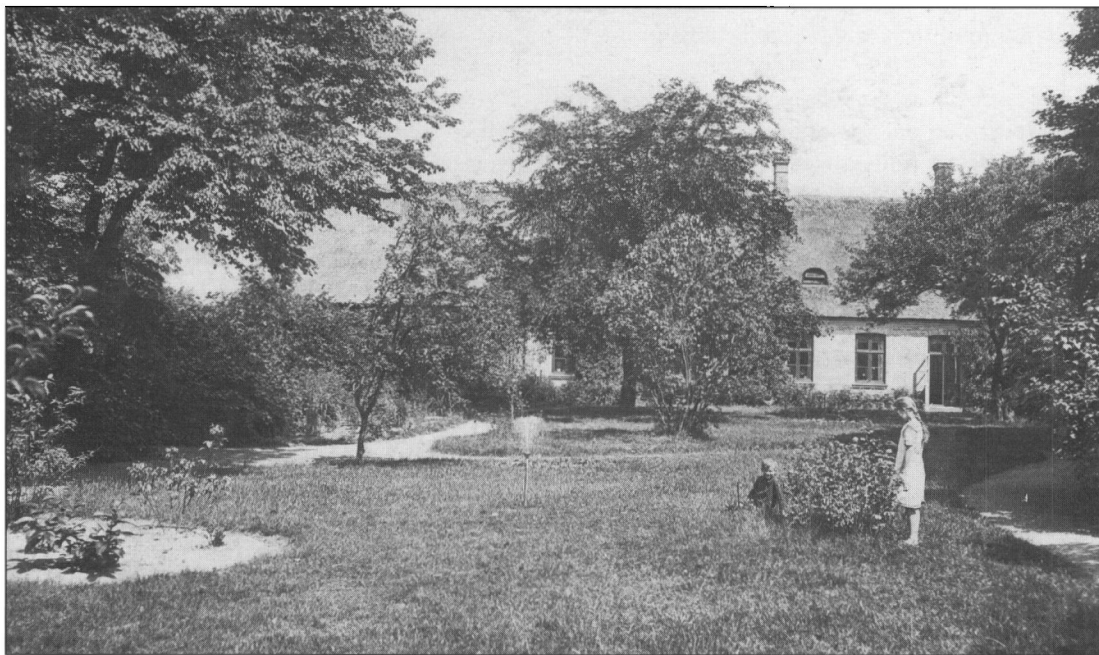
Laden, der lå mod nord, var meget højere og bredere end de andre bygninger. Her var gennemkørsel i midten på tværs. Logulvet var af ler. Til den ene side sad korn, til den anden høet fra engene ved Varde Å. Jeg husker at vi et år fik 25 læs hø fra disse enge. Da var det hele så propfuldt, at der ikke var plads til at springe ned fra hanebjælkerne.

I vest lå »Vesterhuset,« som vi kaldte det. Her var mors hønsehus, vognporten til ponnyvognen og landaueren, gæstestald og fåresti og huggehus. Foruden disse bygninger var der en stor overdækket mødding, med pyramideformet stråtag, en sjældenhed i sognet. En ajlebeholder fik far lavet. Af redskaber havde vi ikke

mange. Foruden plov og forskellige harver havde vi en lille såmaskine fælles med naboen, Puggård. Ligeledes en slåmaskine med aflægger. Alt korn blev tærsket med plejl! Rensningen skete med kasteskovl. Senere fik vi en gammel rensmaskine. Det var alt det maskineri vi havde.

Besætningen var to heste, otte malkekøer, ca. otte ungvæg, fire grise og to får.

Hestene blev købt af den første karl vi havde, Egebjerg fra Filskov. De var hos os alle de syv år, vi var i Thorstrup. Den ene var nærmest sort af lød, ret kraftig, lidt urolig, men stærk. Den hed Lise. Den gav os et føl hvert år. Den blev ikke brugt til andet end markarbejde. Kun når vi kørte i landaueren, den store vogn, var hun med, men det var ikke så let at køre med hende, for hun ville tage tømme med halen og

Thorstrup præstegårds have omkring 1910. Foto: Privat eje.

kunde godt finde på at løbe mere end far brød sig om.

Den anden hest hed Lotte. Det var fars kørehest, når han skulle til Horne i ponyvogn. Den var rød med sort hale og manke. En lille let og godmodig hest, der selv kunne finde vejen hjem, selv i det mest buldrende mørke. Hvor har vi tit kørt med den lange vej til Horne og Varde. Lotte passede som regel selv farten. Far sad gerne i sine egne tanker og slog med pisken efter græsset i vejkanterne. Blev det sent om aftenen, når vi kørte hjem, lå vi børn tit og sov nede i bunden af vognen under overlæderet med fodposen som hovedpude. Jeg mindes tydeligt lyden af vognens rumlen og Lottes traven. Vi blev vækket, når vi kom til de hvide sten, og Lise og Lotte kaldte på hverandre.

Køerne var mine specielle venner, sådan da. Jeg skulde nemlig passe dem om sommeren, trække dem ud, vande dem, flytte dem og trække dem hjem. Vi havde desværre ikke græsfener.

De kom ud først i maj, når græsset var højt nok. Sikken en ballade den dag. Aldrig nogensinde fik jeg mod til at holde ved dem den dag, sådan sprang de af glæde. Men efterhånden blev de mere medgørlige. Men rædslen var igen over mig når der kom en lummer sommerdag og bremserne blev slemme. Så svansede de først rundt i tøjrslaget med halen i vejret, derefter vupti, tøjrepælen op og hjemad til skyggen i stalden. Da var gode råd dyre. Min bedste hjælp i den situation var Bent, fire år yngre end jeg og altså kun otte-ni år den gang. Han havde mod til at gå på den værste og klarede alt uden at blinke. Hvor har jeg mange gange i nødens stund, når koblet var ved at løbe fra mig, råbt på Bent, og straks når han kom, oplevet at han kunde ordne det hele. I godt vejr gik det roligere. Trækkoen, en stor hvid korthorns ko, var mit yndlingsdyr. »Hvisken«

hed den. Jeg havde tit græs med til den gemt under kadetblusen, når jeg skulde ud at flytte, og den fik det altid halet frem med sin lange tunge. Den kunde selv føre hele koblet hjem fra Vestermarken i ro og orden, så jeg som en anden løjtnant kunde gå og dangdere foran eller bagved. Når de så var blevet vandet i bækkens vandingssted tæt vest for gården og skulde slippes ind én for én, så skulde Bent igen gerne være med for at drive dem op i båsene og binde dem.

En gang gik det dog galt. Der var to broer ud til Vestermarken, lavet af jernbanesveller. Det var min skræk at trække koblet derover. Det var nemlig umuligt for fire tykke kælvkøer at gå over broen samtidig ved siden af hverandre. De skulle vænnes til at gå i skrå linie efter hinanden. Men blev jeg nervøs, blev køerne det også, og en dag faldt den yderste ko i grøften og slog sig så meget at den døde. Det var en af vore bedste køer, »Skimmel« hed den, og det viste sig at den vilde have fået to kalve, hvis den havde været mere forsigtig med at gå over broen og ikke havde knækket halsen. Dens navn blev arvet af en af kvierne, der blev det mest ondskabsfulde asen vi havde i gården, lunefuld og udspekuleret i alle forhold. Kunde den se sit snit til det, så stjal den solsikkekagerne fra naboen, jog hornet i siden på den, der skulde fodre eller binde den, og var i det hele taget et utaknemmeligt dyr, som havde haft bedst af et kølleslag i panden. Sådan er der forskel på dyr som på mennesker.

Malkningen foregik tre gange om dagen. Det var pigernes bestilling. Undertiden prøvede jeg det også, men jeg havde ikke armkræfter til det arbejde. Dertil var Bodil bedre. Jeg kunde kun malke »Silke«, en rød ko, som var let at malke. Det meste en enkelt ko gav var ca. 8-10 liter, en hel spandfuld. Kun ganske enkelte gange måtte spanden tømmes under malkningen.

De store kvier så vi aldrig noget til sommeren igennem. De gik nede i en eng vi havde, nede for Sig, en eng som jeg mærkelig nok aldrig har set eller mindes. Når høet var bjerget i engen ved St. Gertruds Kilde, kom de derhen, og gik så der til oversvømmelsen i efteråret og det barske vejr gjorde det nødvendigt at tage dem hjem. Så var de ikke til at kende igen, så store og langhårede var de blevet.

De små kalve derimod, dem blev man rigtig venner med. De gik i engen nede ved vandingsstedet og tullede rundt mellem sivtøtterne og øvede sig i at gnave lidt stridt græs som eftermad til sødmælken. Når de var helt små, fik de fire fingre at sutte på, mens de drak af spanden, så gik det lettere med at få lært at drikke. En af kalvene, en lille hvidbroget en, fik lov til at gå rundt, hvor den ville. Den fik navnet »Forpagteren«, fordi den skulde undersøge alt og snuse alle vegne. En dag gik det dog over grænsen. Den var i et ubevogtet øjeblik kommet hen til tjørnehækken, hvor mor havde hængt et par af Bents bukser til tørring. Dem kunde den ikke stå for, men åd det halve af dem. Så var det forbi med friheden. Sådan går det i denne verden, når friheden misbruges.

Fårene, de arme får, de måtte nøjes med mindre kærlighed end kalvene. De stod næsten altid ovre i Vestermarken og nippede rødknæ og blev ofte glemt af deres herskab. Så var der en sort ring i den yderste grænse af tøjrslaget, fordi de som Chr. d. II i Sønderborg fængsel havde gået rundt og rundt i forventning om deres befrielse. Lammene, de havde det bedre. De kunde springe rundt og gøre som de ville til stor bekymring for de gamle, særlig når der var en hund i sigte. Så stampede de i den hårde sandjord, så det gungrede, af angst for deres ulydige afkom. Fåreklipningen var en ganske særlig begivenhed. Først måtte de nemlig vaskes rigtigt i en stor balje og derefter rende

rundt og tørre. Derefter blev de bundet på benene og klippet. Men ulden var en dejlig ting. Det blev sendt til Grindsted og lavet til garn til strømper og undertøj til alle fire unger, og så blev der endda nok til gulvtæppet i dagligstuen.

Grisene, ja, de levede jo så kort, så dem var der ikke noget ved undtaget når de var slagtet. Vi købte fire grise på Varde Marked og leverede dem, når de havde nået den vægt, som englænderne helst vilde ha' en gris skulde have for at give rigtig stribet bacon-flæsk. Så købte vi fire til, og så videre. Det var livets gang for en lille gris.

Et år havde vi fået lov til at få to gedekid. Vi fik dem i provstegården i Ølgod. Jeg var selv i Ølgod og så dem. De var så små, da vi fik dem, så de fik mælk af en flaske. Den ene var en gedebuk, den kom til at hedde Mads. Den var helt hvid og havde langt skæg. Den anden var en ged og hed Mette. Den var brun og hvid. Dem havde vi mange løjer med. Men der kom en dag, da det heller ikke gik længere. Mads var blevet stor og var slem til at buse os, og så passede vi jo ikke så godt på ham og så gik det galt. Far havde plantet nogle nye træer fra de hvide sten og ned til gården, en allé hvoraf nogle står endnu. Dem havde Mads fået øje på, og var det blevet ved det, var der ikke sket noget, men han fik også smag på dem.

Nu kom far en dag og så at barken var gnavet af en hel del af træerne, og hvor blev han vred. Mads blev dødsdømt med det samme. Slagteren blev hentet og Mads trukket om til pumpen. »Hvor er køllen henne?« spurgte far. Ja, den var inde i skabet i gangen. »Så gå ind og hent den!« sagde han. Jeg tøvede, for jeg kunne ikke få mig selv til det. Men afsted måtte jeg for at hente bogbinderkøllen for at slå min egen gedebuk for panden med den. Jeg husker endnu det søm under trappen, den hang på.

Jeg kom også med den, men derefter forsvandt jeg. Ved middagsbordet den næste dag skulde vi have kogt gedekød, og far spurgte mig om jeg kunne li' det. Li' det? - Nej, min egen gedebuk! Jeg fik ikke en bid ned. Skindet blev garvet og jeg havde det i mange år som sengeforslægger, men der var ikke noget ved det, for der var det med køllen. Det var som om jeg selv havde slået min egen gedebuk ihjel - min lege-kammerat.

Vi levede med i arbejdet i marken og haven og stalden året rundt og fik den fortrolighed med landbruget, som bybørn går glip af, men som er så sund.

Vi legede selvfølgelig, når vi kunde se lejlighed til det. Men vi lærte også at bestille noget. Gjorde vi vrøvl over, at vi skulde lave et eller andet og fandt på undskyldninger, så hed det altid fra far: »Jorden er altid frossen for dovne svin«, og så var der ikke andet for end at komme i gang. Det var morsomt i frikvarteret i skolen at smutte ud i loen og prøve på at tærskede med plejlen, mens Peder eller Tyge pustede lidt. Jeg lærte tidligt at synge plejvisen, dvs at få plejlen om halsen og mærke den klemme, indtil man sagde av. Jeg prøvede også at være med til »at kaste brød i ovnen« og blev kastet så uheldigt, at jeg slog min ryg, så jeg ikke kunde få vejret i et par minutter. Jeg forstod ikke at springe fra på den rette måde, så jeg faldt bagover i stedet for ned på benene. Det foregik på den måde, at Tyge lå på ryggen med hænderne bagud og benene løftet i en ret vinkel mod gulvet. Jeg skulde stå på hans håndflader og læne mig mod benene; pludselig blev jeg så kastet ud i himmelrummet og skulle, når det var rigtigt, falde ned på benene. Av, hvor jeg slog mig. Det prøvede vi aldrig mer...

Vi tærskede alt kornet med plejl, lavede selv tækkehalm af rugen til staldbygningerne, ren-sede kornet ved at kaste det fra den ene ende af

logulvet til den anden, siddende på en skæppe. Med en lille håndskovl kastedes kornet med et rask kast i en halvcirkel ud i luften. Avnerne faldt så først, derefter de små kerner, og yderst de store fuldtudviklede kerner til såsæd. Jeg prøvede selv at pløje engang. Det var i trekanten nordvest for laden ved vandingsstedet; det kneb med at vende ploven og rejse den op til ny fure, og det var heller ikke let at pløje lige.

Den tid, da jeg pløjede, må have været i det år, da Svendsen og Severinsen fløj på dyrskuepladsen i Varde ca. 1912. Det var vi ude at se på. Den første dag blev det ikke til noget med flyvningen, men den anden dag hævdede maskinen sig fra jorden og strøg nogle få alen over grønsværen gennem luften. Jeg kunde knap nok se det for alle de mennesker, der stod foran mig. Det var en vældig begivenhed og der var masser af mennesker. Om natten drømte jeg, at jeg svævede med udbredte arme gennem luften fra møddingen ned over agrene, der hvor jeg havde gået og pløjet.

Harvning blev jeg tit sat til! Det var meget lettere. Men det var strengt at løfte harven op, så senerne kunde falde af. Om såningen husker jeg særlig en påskelørdag, da vi såede ud for højen øst for haven. Bent og jeg skulle gå og løfte tudene fri for sener. Det var østenvind og tørt, og vi blev så sorte i ansigtet og håret af jord, at vi var helt ukendelige. Heldigvis var det badedag, så mor fik os skyllet rene igen.

Roer havde vi ikke mange af. Det var runkelroer, kålrabi og turnips. Sukkerroer drømte man ikke om kunde gro i Vestjylland dengang. De blev sået med en sjov lille trillebør med dase og tud på, en række ad gangen.

Kartofler havde vi selvfølgelig. De blev sat efter ploven i hver anden fure.

Den største fest var altid høbjergningen ved Varde Å. Der var ofte ca. 20 læs hø at bjerge, og vejen var lang. Op på formiddagen, når dug-

Præstegårdens eng ved Sig. Foto: Aastrup Sognearkiv.

gen var borte, startede vi med to vogne med skramler og lasttræer og en vældig balje med smørrebrød og kærnemælksdunk. Dunken blev lagt i St. Gertruds Kilde neden for Kapelbanken, hvor den holdt sig kold. Kilden blev funden og udgravet af mig og Lærer H.K. Kristensen i 1931. Jeg kendte jo stedet. De andre vilde ikke tro mig og gravede først flere andre steder, men måtte til sidst følge min anvisning³. Så begyndte vi at vende høet, gående efter hverandre i en lang række. Karlen forrest, så pigerne og til sidst børnene. Når høet så hen på eftermiddagen var vejret tilstrækkeligt, eller det fra den foregående dag var tjenligt, blev det stakket. Mellemmaden blev spist i læ af en høstak. Aldrig har et stykke mellemmad med spegpølse og kærnemælk til smagt så godt som i

en høstak ved Varde Å. Hen ad aften blev vognene læsset. Pigen lagde læsset, karlen forkede op, og drengene skulde rive sammen, hvor stakkene havde stået. Så gjaldt det om at rive så hurtigt sammen, så man kunde nå at få en køretur på lasttræet, der slæbte bagefter vognen, inden vognen kørte til den næste stak. Der sad vi og balancerede på den glatte, runde stang med riven som støttepind. Rullede stangen rundt, så lå vi der og tumlede rundt i den bløde grønne engbund.

Når solen var gået ned, kørte vi hjem opad den stejle banke til den ventende boghvedegrød med sirup, der altid var den stående ret, når vi havde været i engen, for derefter dødtrette af turen at gå i seng med hønsene.

På denne tid kom Københavnerfætrene på

ferie. Der var først og fremmest Holger og Ove. De var spejdere og havde et vældigt anlæg for at finde på noget sjovt og noget nyt.⁴

De lærte os mange sjove ting. Jeg husker en eftermiddag, da der blev holdt fest under træet på gårdspladsen. En del af programmet var sange: »Mallebrok er død i krigen, og Mikkel Muk var født på torvet«. Der var også en sang om et sognerådsmøde, som jeg desværre ikke kan huske. De lavede terrænløb ned til Sig og tilbage igen fra de hvide sten. Jeg tror jeg kunde løbe distancen til Sig på otte minutter. I det hele taget har jeg været ret god til at løbe. Jeg vandt i et terrænløb ved High School i Amerika og ved Høvelte-lejren som rekrut. Grunden til at jeg vandt, var ikke at jeg løb særlig hurtigt, men jeg løb udholdende i langsomt tempo til at begynde med. Ove og Holger lærte mig at løbe med et lommetørklæde i munden. Så kunde man trække vejret gennem munden uden at sluge for megen kold luft.

Her følger i erindringerne et længere afsnit om sommerbesøg af den øvrige familie og venner

Blandt de forskellige foredragsholdere, der kom til os, husker jeg bl.a. Morten Eskesen, den gamle folkevisesanger⁵. Han var med til morgensang ovre i konfirmandstuen, og bagefter sang han nogle kæmpeviser for konfirmanderne. Det gjorde dog et sært indtryk på mig. Hans stemme var så skarp og tør, og melodierne var så monotone, og sangene uendelig lange. Jeg kan se hans lille tætte skikkelse stå ved katederet og synge med en ivrighed og lidenskab, som forekom mig helt fantastisk. Han havde langt hår og skæg og støvler og vadmelstøj.

Jeg husker også Jakob Knudsen⁶, som kom en aften med halv-syv-toget. Han blev hentet på

stationen i den store vogn, og det viste sig at den var slet ikke for stor. Han fyldte næsten hele bagsædet. Jeg kan huske ham spise og tale med far og mor! Så mægtig et menneske havde jeg aldrig set.

Senere på aftenen ønskede han et varmt bad i en balje så stor at han kunne sidde i den! Så fik han det kar, vi plejede at skolde julegrisen i, det var det eneste, der var stort nok.

Der var også fars gamle lærer fra Vejle Latinskole, senere højskoleforstander Rosendahl, som talte ved et havemøde. Når jeg husker disse mænd, så er det fordi jeg kunne mærke på husets forberedelser, at det var nogen far og mor holdt ganske særligt af og gjorde noget ud af. Så skulle vi også spise i køkkenet.

Sommermødet i haven - det var en stor dag. Far havde valgt at holde det altid den 15. juni, som endnu ikke dengang var blevet noget særligt. Det blev senere genforeningsdagen efter 1920. I fars tid kaldte han den St. Vitus Dag, Flagdagen eller Valdemarsdag. Den dag skulde haven være i orden. Alle gange skuffes og rives. Til gengæld tjente vi en drikkeskilling ved at hjælpe til med at spænde fra og for ved de mange vogne, der kom fra Horne og tit fyldte hele gårdspladsen. Bent fik tit lige så meget som jeg, skønt han bare stod og så til eller holdt lidt i tømme, men han var så sød og krølhåret, så jeg tror det var det, der gjorde det. Vi gik lige frem rundt og så efter hvem der nu skulde til at køre for at komme til at hjælpe. Alle havde jo hestekøretøj dengang, char'a-banc'er og ponyvogne. Biler eksisterede ikke. Jo, der var en eneste der havde én. Det var forpagteren, Hansen, på Lindinggård. Han havde en lille åben to-personers vogn. Vi kunde høre den langt væk og for op på højen for at se den køre forbi. Jeg glemmer aldrig, da jeg en dag blev inviteret til at køre med til Varde. Jeg skulde ud og spille violin. Nej, hvilken oplevelse. Det var

omtrent som at komme op og flyve, skønt det har jeg ikke prøvet endnu. Jeg sagde omtrent, for den gik i stå et par gange ved Lunderupgård og Skovlyst, men ellers suste den godt nok. Det var bedre end at køre med Lotte.

Høsten var festlig, og til at overkomme. Vi var mange om det, og det gjorde det så sjovt. Vi havde kun en såkaldt aflægger, og derfor måtte vi løbe rundt bagefter maskinen og binde op. Jeg lærte kunsten at lave et bånd af Dagmar. Vi havde kun rug og havre. Byg tror jeg ikke at vi havde noget af. Havren var tit så kort, at vi ikke kunde lave bånd af den, men måtte have rug-halm med ned i marken til at binde med. Mere end seks-syv tommer høj har den ikke været, og det var endda på agrene mellem højen og Thomas Urups ved vejen til Sig. Hver af os havde sin længde, som skulde bindes, inden maskinen kom igen, og det var en flov én om man blev nødt til at lægge ubundne neg ud af skåret. Når så den sidste stribe korn faldt for kniven og forenede de skilte parter, så var der fest og humør over hele linien. I det hele taget så var der mest humør, når man var flere om arbejdet. Gik man alene og hakkede roer, så kunde det være trist nok med det landbrug. Og der var heller ikke nogen fest over det, når de skulde tages op, og vejret var storm- og regnfuldt. Et lille morsomt træk hører dog med til det med roeoptagningen. Far havde en tveægget sabel, ca. en alen lang. Det var lige et våben for Cecilie, når hun opkiltet og med humør gik i gang med et par rækker. Hun kunde svinge den som nogen husar.

Hvordan gik det egentlig med det landbrug? Det gik godt. Far var meget glad ved det. Selv tog han ikke del i arbejdet nogensinde. Kun i haven arbejdede han, han kunde rive noget så elegant, så der absolut ingen »hønsere« var. Far havde gode karle, Tyge Pedersen, Peder Pedersen og Jens Høj, som fik ansvar for gården,

og de var glade for den tillid, der vistes dem, og gik op i gårdens drift, som det var deres egen. Far kunde ikke li' at præstegårdsjorden blev solgt. Så blev præsterne for meget embedsmænd. Det var bedst, når præsten delte kår med dem, han var præst for. Så forstod de hinanden bedre.

Inde i vinduet i spisestuen anbragte han en stor kat af gips, malet i gråt og hvidt. På undersiden af foden skrev han:

»Så længe jeg i ære bli'r holdt
bliver Thorstrup Præstegård ikke solgt«

Det hjalp ikke, katten blev ikke holdt i ære, og gårdens jorder blev solgt. Nu er alle avlsbygninger revet ned, og jorden udstykket til tre forskellige husmandsbrug⁷.

Thorstrup præstegårds gavlvinduer bag hvilke Knud og Sofie Amalie havde værelse. Foto: Aastrup Sognearkiv.

Kirken, d.v.s. Thorstrup Kirke, for Horne kom vi så sjældent i, at den ikke hører med til bevidstheden, undtagen 1. juledag, når vi i den store vogn kørte af sted hele familien, og vi børn sad og talte undervejs, hvor mange flag, der var hejst.

Nej, kirken, det var Thorstrup Kirke. Særlig køn var den ikke, men lun og hyggelig rolig. Altertavlen har altid syntes mig noget kold og hård med sine hamrede bronzerelieffer, og de mørke høje bænke så triste. Vi var tit med i kirke. Sommetider ville vi hellere lege og fik så lov til det, men der var ikke så meget ved legen, når vi vidste at far og mor var kede af, at vi ikke var med. Mor sad gerne på den tredje øverste bæk til venstre. Når Bent var med, faldt han gerne i søvn. Vi andre sov kun under prædikenen og vågnede, når far sagde Amen, eller også legede vi mus med et lommetørklæde. Far gav mig og Malla hver en salmebog påskedag 1908. Jeg husker tydeligt, at han kom op med dem påskemorgen og gav os dem, to små sorte læderbind med guldtryk. Den er mest fedtet ved morgensangene, for dertil er den mest brugt. Prædikerne forstod jeg ikke, men jeg forstod højtiden og stilheden og andagten, og det var også det vigtigste. Det var fars og mors måde at lære os at komme hviledagen ihu at du holder den hellig, ved ganske stille at tage os med i kirke. Dette er bedre end at lære budet udenad og ikke praktisere det (Jeg kan endnu ikke de 10 bud!). Derved lærte vi så mange salmer, som jeg bedre og bedre lærer at forstå. Hvad jeg kan af salmer er lært på den måde, og det er mange. Fars salmevalg var bredt, men de typiske omvendelsessalmer eller prædikensalmer brugte han aldrig.

På kirkegården er der faldet mange af de gamle træer på vestdiget, fordi der skulde udvides. Derved er der gået noget af det præg af sejg modstand, som der var over kirken som

den lå der fast og sikker bag de skrå vejrslidte egekroner med tranen næsten altid pegende mod sydvest.

Nord for kirketårnet fandt far en gravsten over Peder Høxbroe fra Kolding, død 1803 under et ophold hos svigerfaderen, pastor Sølling. Nogen forklaring på grunden til hans ophold her i Thorstrup har hverken far eller jeg kunnet finde, og den findes sandsynligvis heller ikke. Der skjuler sig et eller andet tragisk bag ved dette, men hvad det er, er skjult af den store flade sten på hans grav.⁸

Her i Thorstrup lærte vi at cykle. Vi fik en gammel damecykel fra København med fast kædetræk - altså uden frihjul, så pedalerne altid løb med rundt, når man kørte. Vi øvede os oppe ved kirken, hvor vejen hældede lidt, og kørte så ned til de hvide sten. Nej, hvor vi væltede, inden vi lærte det. Det var rædsomt. Mor skulde også lære det, og hun væltede også den ene gang efter den anden. At ingen af os kom virkelig galt afsted, står for mig som et mirakel. En gang ved jeg at jeg var døden nær. Det var på en cykeltur til Vejle. Jeg kom kørende ned af en af de sidste bakker før Vejle by fra Bredsten, ned mod en mølledam og nogle hvide svaner, hvor vejen drejer brat til højre. Halvt nede af bakken røg min stråhat af, som sad med en elastik under hagen; farten var så stor at elastikken var ved at kvæle mig, sådan stod hatten bagud strammet af lufttrykket. Jeg måtte slippe pedalerne og prøve at bremse med den ene fod på forhjulet bag forgaslen, inden jeg nåede svinget, og på en eller anden måde fik jeg magt over cyklen, men rædslen husker jeg endnu

Noget lignende skete for mor ved Snoghøj, hvor hun var lige ved at ryge ud over anløbsbroen, der var ingen bro dengang, men smakesejlads. Hun blev standset af far en alen fra kanten af bolværket. Senere har jeg kørt en masse lange ture, men det er et helt kapitel for

sig senere. Nej, det må hellere nævnes her, at det var på en tur til Båring på Fyn med far og mor, det her skete. Der havde mor en ungdomsveninde. Vi var der i otte dage. Først den sidste dag forstod jeg en lille smule af, hvad de sagde til mig, så fremmed var det fynske for mig. På vejen hjem kørte mor og jeg over Kolding, men det tog en farlig tid, for mor kunde ikke køre op ad de stejle bakker, og nedad turde hun ikke køre.

Yderik Skole

Far ville ikke have, at jeg skulde gå og blive en særting hjemme i børnestuen. Jeg skulde også ud mellem andre drenge og slibes af og lære at omgås andre. Derfor blev jeg et års tid sendt i Yderik Skole, der var endnu ingen skole i Thorstrup. Jeg havde et par km at gå og gik som regel alene, da der ingen var at følges med fra den ende af distriktet. Den første lærer, jeg havde, var Stensig. Far kunne ikke så godt lide ham, men jeg kunde. Han havde orden og system i klassen. Jeg husker endnu den dag i dag den første salme jeg lærte der: »Hjerte løft din glædes vinge«, og jeg synes at jeg kan høre mig selv blive hørt i det sidste vers: »Nu, så lad til ham os fare, mange få, store, små, i en samlet skare. Ingen tør ved rejsen gyse. Jesu navn er en bavn, vil på vejen lyse«. - Jeg husker også at vi læste i Apostlenes Gerninger. Jeg læste det om Peter og Johannes i Helligdommen: »Sølv og guld, det ejer jeg ikke, men hvad jeg har, det giver jeg dig«⁹.

Senere fik vi Lærer Kristensen. Ham mindes jeg, fordi han indførte sløjdundervisning ved skolen oppe på loftet over skolestuen. Nej, hvor var det dejligt at lave disse små ting: Skærebrædt, skehylde, flagstang, smørstikker. Jeg husker hvert eneste stykke jeg lavede, som var det i går. Til sidst gav far mig en høvlebænk, og lærer Kristensen hjalp mig med at lave et værk-

tøjsskab. Vi fik det tilbage, da vi kom hjem fra Amerika i 1919.

Her i skolen lærte jeg flere af drengene at kende. Der var min sidekammerat, Terkild Terkildsen fra Yderik, godsforvalter Johansens søn Ejler fra Nørholm, Lille Peder, der kunde gå hele gymnastiksalen rundt på hænder, og Åge Eskesen fra Horne, der tjente hos os. Der var en god tone og godt kammeratskab mellem os. Kun en gang var det galt. Det var en gang de havde fået Ejler Johansen og mig pudset på hinanden for at se, hvem der var stærkest. Vi var ellers gode venner. Ejler havde lært mig at løbe på skøjter nede på dammen lige nord for landevejen ved Nørholm (ved at køre med en stol på isen), og han havde inviteret mig ved andre lejligheder - men her tog lidenskaberne magten. Jeg husker, at jeg var helt ude af mig selv til sidst og slog hårdt og hensynsløst alt hvad jeg kunne. Det var inde i gymnastiksalen, og de andre stod i en ring uden om og hidsede os op som ved en rigtig hanekamp.

Åge Eskesen lærte mig at spille på mundharpe. Han var en sjælden god og dygtig dreng, som jeg ligefrem så op til, og som havde en god indflydelse på kammeraterne på en naturlig måde. Han er nu død i tysk fangenskab som politibetjent. Jeg har ikke set ham i de 30 år, der er gået siden vi sad i solen i læ af tjørnene og spiste mellemmad sammen ved Yderik skole, og dog mindes jeg ham tydeligt og med taknemmelighed. Man møder mange, mange mennesker i sit liv, kun få husker man, nogen for et eller andet ondt, færre for noget godt. Men mellem disse sidste få husker jeg Åge Eskesen fra Horne.

Noget af det bedste var turen hjem fra skole og frikvartererne. Vi kunde spille langbold og pind i en uendelighed, skyde med slangebøsse, ramme en sten i luften, inden den faldt ned, med en anden, og alt hvad drenge ellers finder

på i den alder. Jeg syntes jeg kendte hver sten på vejen over kirkegården langs plantagen til skolen, så tit som jeg har gået den. Jeg var aldrig bange for at gå der, selv i mørke aftener, heller ikke over kirkegården. Da sang jeg »Altid frejdig, når du går«. Et sted, hvor jeg altid standsede, var ved mergelgraven ved Yderik Central. Jeg skulde altid se, hvor store bølgerne var på vandet og se dem skvulpe i græsset ved vejkanten, prøve at slå smut, eller bare se, hvor langt jeg kunde kaste en sten. Jeg kan ikke køre forbi det sted nu uden at standse og tænke på det. Det er så betydningsløs en erindring, og dog fylder det en plads netop i erindringen, uden at man kan gøre ved det, derfor skal det med her.

Som skoledreng var jeg med på en skoleudflugt til Hvide Sande, men det var mere trættende end morsomt, for der var så lidt at se. Jeg husker kun sejlturen over fjorden og cementblokken i sejlronden, og så at jeg råbte hurra på vejen hjem, fordi det gør man nu engang, når man er på sådan en tur.

En anden gang var vi i Viborg. Det var meget bedre. Mor var med og viste os alle Skovgårds billeder. Det forekommer mig at Skovgård selv stod på et stillads og malede, mens vi var der, og at billederne ikke var helt færdige.¹⁰ Ved en lejlighed besøgte vi møster Estrid og onkel Ferdinand. Men det jeg husker bedst var, at jeg fik lov til at købe en dolk i en isenkramforretning til 50 øre, en rigtig dolk i læderskede! Nej, hvor var jeg glad for den. Jeg tabte denovre i Amerika, hvor arkæologerne, hvis de finder den engang, vil få besvær med at finde ud af, hvor den stammer fra.

Nå, men der er jo mange flere brogede erindringer. Det bliver noget kalejdoskopisk det hele; udefra set kun nogle glasstumper af forskellig farve bag en mat glasskive, indefra set et mønster i strålende farver og klart lys.

Jeg må tilbage til legen i præstegården. Der var nogle gamle fiskedamme vest for gården, tre i alt. Hvem af præsterne, der havde anlagt dem, ved jeg ikke, men den, der har gjort det, skal have en tak fra en dreng, for hvem disse damme var en verden af oplevelser for sig selv. Fisk var der jo ingen af mere, men der var hvide og gule åkander, og langs bredden var der soldug, blomster der fanger fluer, revling, trænebær og tyttebær. Det var dog mest om vinteren, når Tyge havde prøvet isen med sine træsko, at vi legede her ved dammen. Den dag isen kunde bære, var det festdag. Her har vi skøjtet og slædet og tumlet dag ud og dag ind hele vinteren igennem, lige til den forårsdag, da der stod blankt vand over isen, og det knagede ved bredderne, når man gik i land. Det var vidunderligt første gang at løbe ud over isen og stirre ned i det sorte dunkle dyb, hvor det så ud som om der ingen bund var. Nu er der ingen tvivl om, at der er bund, for nu er alt vandet væk. Sådan brister mange illusioner.

Og så var der vandingsstedet! Det var legepladsen om sommeren. Her gravede vi damme til haletudserne og hundestejlerne. Her sejlede vi med vikingeskibe, dvs. cigarkasser tættet med stearin, forsynet med sejl og årer. Mandskabet var tinsoldater. Nu er også vandingsstedet borte. Bækken, der snoede sig gennem engen er liget ud, så det ligner en muddergrøft og alt er, ak så forandret, ingen kan mere se, hvor vandingsstedet har været, ingen kan forestille sig, at det var så dejligt et sted. Hvor tit har jeg ikke også, når køerne stod og drak, lagt mig på maven i græsset og drukket af bækken med min hule hånd. Da jeg kom hjem fra Amerika og kom til Thorstrup igen på besøg, var det første sted jeg gik hen op i kirketårnet for at se ud over egnen, men det andet sted var nede ved vandingsstedet, og jeg tænkte på Åkjærs vers, da jeg stod og så, hvor det havde været:

»Hvad var vel i verden vort fattige liv
 med al dets fortærende tant,
 om ikke en plet med en dal og lidt siv
 vort hjerte i skælvinger bandt!
 Om ikke vi drog fra det yderste hav
 for bøjet og rynket at stå
 og høre de kluk,
 de mindernes suk
 fra bækken, vi kyssted som små!«

Når jeg har så svært ved at tænke mig boende et andet sted, så skyldes det denne rodfornemmelse, der er blevet stærkere, jo mere jeg har flyttet rundt.

Omverdenen var lidt større for os i Thorstrup end på Nyord. Mod nord strakte vore begreber sig til Ølgod, hvor gederne var kommet fra. Mod vest havde vi kun en gang været ude over Varde-Ringkøbing landevej. Det var engang vi var kørende til Lunde i den store vogn for at besøge pastor Olsen. Han kørte os så en tur ud til Blåbjerg, hvorfra jeg husker det indtryk det gjorde på mig at se et glimt af Vesterhavet, det store Vesterhav langt ude i det fjerne. Pastor Olsen havde sådan en sjov sort hest. Den

var så svajrygget, at den lignede en sofa.

Til Varde kom vi tit. Malla, Bodil og jeg kørte ofte sammen derud for at få undervisning i klaverspil hos en Frk. Grundtvig, der boede i en villa neden for Arnbjerg Pavillonen i engen. Hun var en lille tyk dame med nogle sjove små korte tykke fingre, men spille, det kunde hun. Bodil var den, der fik mest ud af det. Malla og jeg fik ikke meget ud af det, men vi nød hendes lille fine tebord med småkager, når vi var færdige med at klimpre. Vi kørte ind til Varde med en »slæber«, dvs. et godstog, kl. 1 og sad hos konduktørerne i pakkovnen. Engang, ja, flere gange tror jeg, var vi ved at komme for sent. Jeg kan ikke se signalet ved Sig Station uden at tænke på slæberen, og det hændte ofte senere, at jeg kunde drømme at jeg kom for sent til toget i Varde og ikke kunde flytte benene over broen til stationen af rædsel.

Den største givenhed var dog juleturen til Varde. Den foregik nogle uger før jul. Vi kørte i den store vogn med to heste og tog ind på Højskolehjemmet. Vi børn var jo mest optaget af at se juleudstillingerne i Flensborg Lager, der lå i Kræmmergade. Vi skulde også med

Sig Station hvorfra Bodil, Knud og Sofie Amalie tog med »slæberen« til Varde. Foto: Privat eje.

mor ind i Hjalmar Bjelkes Kolonialhandel, hvor vi købte julegodter. I en blomsterbutik i Kræmmergade skulde vi altid have en hvid alpeviol til mor! Det var hendes yndlingsblomst. I Vareindkøbsforeningen handlede vi også altid hos Clemmensen (hvad vi gør endnu her i Åstrup). Ellers var det også en tradition at vi skulde ind i Zeebergs Konditori og høre klaveret spille for en 5-øre, mens vi spiste en kage. Inden vi kørte hjem igen, fik vi varmt øl med fløde og sukker i på Højskolehjemmet, det eneste sted, jeg har fået det, men en herlig hjer-testyrkning, når man var forfrossen af kulde og spænding.

En gang var vi i Varde for at se Kong Frederik den VIII. Det var en begivenhed. Vi stod på vejen foran banegården og råbte hurra, da vognen kørte forbi, men dermed husker jeg ikke mere. Jeg havde set Kongen.

Esbjerg tror jeg ikke jeg har været i som dreng. Derimod var jeg engang i Ribe med far på cykle for at være med ved afsløringen af Brorsons statue¹¹ den der står uden for Kathoveddøren. Far og jeg sad næsten lige bagved honoratiories, og jeg har et stærkt indtryk af den store højtidelighed, der var over begivenheden, og fars store ærbødighed. På vejen derned var vi inde i Jernved præstegård og drak kaffe på verandaen hos N.A. Jensen. Han har senere besøgt mig her i Åstrup, og således knyttet forbindelsen med en svunden fortid. Det var sjældent far tog mig med på sådanne ture, derfor husker jeg ganske særligt denne. Øst for Varde Å kom vi næsten aldrig. Øse og Næsbjerg var kun navne på nogle kirker i et fremmed land. Engang imellem gik vi over en spang ved vandingskanalen i præstegårdens eng syd for Sig over til en gammel kone i Vesterbæk for at få spundet noget uld. Det var næsten som at komme til udlandet.

Noter

1. Præstegården i Thorstrup blev helt ombygget omkring 1970. Den nye præstegård er opført i den tidligere have.
2. Sigrid Høgsbro Østergaard flyttede som 70-årig tilbage til Thorstrup i 1933 og boede der til sin død i 1957 i et lille hus, som af familien blev kaldt »Kukhuset«. Lindingbrovej 15, Thorstrup.
3. Østergård, Knud Høgsbro: »Kapelbanken i Thorstrup Sogn« i Fra Ribe Amt 1938, s. 17-23.
4. Sigrids søster Estrid var gift med Ferdinand Bennike. De havde fire børn, Helge, Vagn, Holger og Ove. Holger og Ove var tvillinger, født den 6. april 1898. De tre af sønnerne blev officerer som deres far, mens Holger blev præst. Ove blev gift med sin kusine Bodil i 1928.
5. Morten Eskesen (1826-1913), friskole- og højskolemand, udgav en sangbog, der var forløber for Højskolesangbogen.
6. Jakob Knudsen (1858-1917), forfatter, højskolelærer og præst. Hans far, J. L. Knudsen var højskolelærer i Rødding, mens Sofus Høgsbro var forstander. Jakob Knudsens foredrag i Thorstrup er refereret i Sydjydsk Folkeblad den 7. oktober 1908.
7. Det skete efter vedtagelsen af jordlovene i 1919 om bl.a. udstykning af præstegårdsjord.
8. Gudmund Kelstrup fortæller i sit hefte om Sofus Høgsbros forslægt, at Peder Høxbroe var født i Kolding i 1731. Han var købmand, men blev erklæret umyndig i 1763. »Han havde i daglig drukkenskab ilde beegnet sin hustrue og fremturede i et hadefuldt og uforsonligt hjerte til hende. Sine købmandsbøger førte han ikke, og sin økonomi ødelagde han ved svir og dobbel til langt ud på natten«. Hans kone førte forretningen og familien videre. En af hans sønner Hans Høxbroe, født 1764, den senere amtsprovst i Rødding, var far til Sofus Høgsbro. Han blev gift første gang i Thorstrup i 1792 med Claudiane Sabine Sølling, som var datter af præsten i Thorstrup, Christopher Sølling, der var jævnaldrende med Peder Høxbroe og også fra Kolding. Peder Høxbroe boede hos ham i Thorstrup i de sidste år til sin død i 1803.
9. Apostelenes gerninger. 3.6
10. Joakim Skovgård malede freskoerne i Viborg 1901-06, så de må have været færdige på dette tidspunkt.
11. Statuen af Brorson blev afsløret den 5. juli 1911.

Hans Henrik Høgsbro Østergaard. Født 1942. Præstevangen 20, 3460 Birkerød. Administrerende direktør i Finansstyrelsen. Har tidligere skrevet, Finansministeriets historie 1848-1998 samt artikler om forvaltningshistoriske emner